

בס"ד, כ"ט כסלו התשפ"ו

זבחים צ"ו – דיני כלי שרת מחרס, ודיני מריקה ושטיפה

שאלות:

1. מה היו עושים עם שברי כלי החרס שבלעו קדשים ונשברו בעזרה?

שברי כלי חרס במקדש

הגמרא ממשיכה את הדיון בדין כלי חרס שנבלע בהם איסור (חטאת/חמץ) והאם ניתן להכשירם.

○ **קדירות חרס במקדש:** הגמרא מקשה: אם היסק מועיל להכשר כלי חרס (כמו שנפסק נגד רבה בר אהיליי), למה התורה אומרת שקדירות של **מקדש ישברו**? למה לא מחזירים אותם לכבשונות כדי ללבן את מה שנבלע בהם, הרי במקדש יכולים להיות כבשונות כי הוא היה קבוע להבדיל מהמשכן?

▪ **רבי זירא מתרץ:** שלא עושים כבשונות בירושלים (בגלל העשן הרב).

▪ **אביי מקשה:** אם ככה, איך הוא שובר את כלי החרס? וכי עושין **אשפתות בעזרה**? (שיש חשש שהמקום הזה טמא כי מתאספים שם שרצים, כמו שאומרת הגמרא במסכת בבא קמא).

▪ הגמרא מתרצת: **שאביי** שכח מה **ששמעיה** אמר **בקלנבו** (שם מקום): שהיה נס במקדש ששברי כלי החרס נבלעו במקומו.

○ הגמרא חוזרת לשאלה: למה התנור של המקדש היה של מתכת, ולא מחרס, הרי היסק מבפנים מכשיר אותו?

▪ הגמרא מתרצת מכיוון שאופים בו שתי הלחם ולחם הפנים, שלא רק אפייתן בתנור אלא גם **קדושתן בתנור** (התנור מקדש אותן), הוא הופך לכלי שרת. ולא עושים כלי שרת מחרס. ואפילו **רבי יוסי ברבי יהודה** שמרחיב ומתיר לעשות כלי שרת מעץ (כמו שנלמד בגמרא במסכת סוכה מדרשה של ריבוי ומיעוט וריבוי), גם הוא לא מאפשר וממעט לעשות כלי שרת מחרס.

2. מדוע רב יצחק בר יהודה עזב את רמי בר חמא והלך ללמוד אצל רב ששת?

מריקה ושטיפה במקצת כלי

הגמרא מביאה מעשה על דיון בין אמוראים על דרך לימוד התורה, שקשור למריקה ושטיפה.

○ **רב יצחק בר יהודה** שהיה רגיל ללמוד לפני **רמי בר חמא**, עזב אותו והלך ללמוד אצל **רב ששת**. **רמי בר חמא** פגש אותו ואמר לו משל (על מי שמתקרב לגדולים): אלקפטא נקטן, ריחא אתי לה ליד (הדוכוס אחזני בידי, והריח הטוב בא ליד). הנמשל: האם אתה חושב שתצמד לרב **ששת** ותהפוך להיות גדול כמוהו?

רב יצחק בר יהודה ענה לו: שהוא לא עזב אותו מגאווה, אלא כי **רמי בר חמא** פוסק לו מסברא, ואז כשהוא מוצא ברייתא סותרת, היא מבטלת את הדברים של **רמי בר חמא**. אבל **רב ששת** פוסק רק **ממתניתא**, ואם הוא מוצא **מתניתא** אחרת שסותרת, זו רק מתניתא כנגד מתניתא, והוא לא מבטל את הדברים שלו לגמרי.

○ **רמי בר חמא** אומר לרב **יצחק בר יהודה** לשאול אותו שאלה, והוא יענה לו **כמו מתניתא** (כלומר, הוא יענה מסברא ואם הוא ימצא ברייתא היא תהיה דומה לסברה שלו). **רב יצחק בר יהודה** שואל: אם בישל במקצת כלי, האם כל הכלי טעון מריקה ושטיפה, או רק מקום הבישול?

▪ **רמי בר חמא** עונה מסברא שלא טעון כל הכלי, ודינו כמו דם שהוזה על בגד, ששם רק מקום הדם טעון כיבוס.

▪ **רב יצחק בר יהודה** דוחה את ההשוואה מסברה: דם לא מפעפע ולא חודר בכל הבגד, אבל בישול מפעפע (מתפשט הטעם בכל הכלי).

▪ **רב יצחק בר יהודה** גם מביא **ברייתא** מפורשת שאומרת שיש חומר במריקה ושטיפה שאם "בישל במקצת הכלי כל הכלי טעון מריקה ושטיפה, מה שאין כן בהזאה" (שם רק מקום הדם). **ורמי בר חמא** חוזר בו.

○ הגמרא מבררת את הטעם שכל הכלי טעון מריקה ושטיפה, כי הפסוק אומר: "וְאִם בִּכְלֵי נְחֹשֶׁת בְּשִׁלָּה וּמֶרְק וְשִׁטְף בְּמַיִם", ומכאן לומדים: בכלי נחושת בושלה משמע כמו בישול רגיל אפילו במקצת כלי, וּמֶרְק וְשִׁטְף בְּמַיִם משמע שזה כל הכלי.

3. מיכה כהן בישל שלמים, האם צריך למרק ולשטוף את הכלי?

מתי צריך למרק ולשטוף כלי

הגמרא מביאה מחלוקת תנאים **רבי יהודה ורבי שמעון** על איזה סוגי קדשים חל דין מריקה ושטיפה:

○ **רבי יהודה** (כמו **תנא קמא** במשנה) אומר **שכל קדשים** (כולל קדשים קלים) טעונים מריקה ושטיפה, והמילים "קִדְשׁ קִדְשִׁים הוּא" באו לרבות את כל הקדשים הנאכלים לכהנים. הוא לומד **שיאותה'** (המילה בפסוק הבא אחרי הפסוק של מריקה ושטיפה: "כֹּל זָכָר בְּכֹהֲנִים יֹאכַל אֹתָהּ") באה למעט תרומה (שהיא לא טעונה מריקה ושטיפה). וממילא אם זה בא למעט תרומה סימן שקדשים קלים כן כלולים.

○ **רבי שמעון**: קדשי קדשים טעונים מריקה ושטיפה, קדשים קלים לא טעונים מריקה ושטיפה. הוא לומד מהמילים "קִדְשׁ קִדְשִׁים הוּא" שרק קדשי קדשים חייבים. (הוא לומד מהמילה 'אותה' שהדינים האלה חלים רק על חטאת כשרה ולא פסולה, ואפילו אם הייתה לה שעת כושר לפני שנפסלה).

○ הגמרא **מקשה** על השיטה שפוטרת את התרומה: והרי קדרה שבישל בה תרומה לא יבשל בה חולין, ואם בישל – אוסרת בנותן טעם! כלומר, הכלי בלע איסור וצריך הגעלה, למה לא צריך מריקה ושטיפה? והגמרא מביאה מספר תירוצים:

▪ **אביי מתרץ**: התורה פטרה את התרומה ממריקה ושטיפה רק מהחובה **למרק כל הכלי** כשבישל במקצתו (כמו שחייבים בקדשים), אבל מקום הבישול עצמו כן צריך מריקה ושטיפה.

▪ **רבא מתרץ**: התורה פטרה את התרומה רק מהחובה למרק ולשטוף **במים** דווקא ולא ביין, או במים ולא במזוג (מים ויין), **אבל** תרומה אפשר למרק ולשטוף לא רק במים אלא גם ביין או ביין מזוג.

- **רבה בר עולא מתרץ:** התורה פטרה את התרומה רק ממריקה ושטיפה בצונן (או שטיפה בצונן בלבד), אבל הגעלת חמין רגילה היא צריכה.
- מחלוקת על זמני מריקה ושטיפה (משנה בסוף הדף):
- **רבי טרפון** אומר: אם בישל חטאת בכלי נחושת מתחילת הרגל (חג), יבשל בו כל הרגל בלי מריקה ושטיפה, ורק בסוף ימרק וישטוף. הוא לומד מהפסוק: "וּפְנִיתִי בַבֶּקֶר וְהִלַכְתִּי לְאֵהָלֶךָ", שהכתוב עשאו לכולן בקר אחד (כלומר, סוף זמן האכילה הוא סוף הרגל).
- **חכמים** אומרים: שהוא לא רשאי לבשל בו ברגל בלי ניקוי, אבל עד זמן אכילה (של הקדשים שבושלו) הוא חייב למרק ולשטוף.
- המשנה מוסיפה שמריקה היא כמו מריקת הכוס (ניקוי מבפנים), ושטיפה היא כמו שטיפת הכוס (ניקוי מבחוץ). שניהם נעשים בצונן.
- ושפוד ואסכלא (כלי צלייה ממתכת) שבישלו בהם – **מגעילן בחמין** כדי להכשיר אותם. והגמרא תדון במשנה הזאת בתחילת הדף הבא.